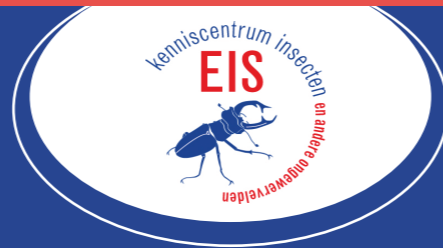

Opmars van termieten

Jinze Noordijk, EIS Kenniscentrum Insecten & Aron Kuiper, Kennis- en Adviescentrum Dierplagen

Plots werden er de afgelopen jaren drie soorten gevestigde termieten in Nederland vastgesteld. Dat is bijzonder, want deze insecten waren alleen bekend uit warme streken. Het is wederom een voorbode van wat toenemend handelsverkeer en een steeds sneller opwarmend klimaat voor effecten kunnen hebben.

Inleiding

Het aantal exoten in Nederland neemt toe, met name omdat de aan- en doorvoer van goederen toeneemt en doordat, door de opwarming van het klimaat, steeds meer soorten uit het zuiden zich kunnen vestigen in ons land. In regio's waar het warmer is dan in ons land komen termieten voor, een groep van insecten die tot voor kort ontbrak in Nederland. Het zijn sociale insecten die samenleven in een kastesysteem dat bestaat uit ten minste werkers, soldaten en (gevleugelde) geslachtsdieren, waarnaast nog allerlei andere kasten kunnen voorkomen. Een kolonie wordt gestart door een koning en koningin die zich vliegend verspreiden. Nadat deze gestorven zijn, kan de kolonie door blijven groeien doordat andere termieten eieren gaan leggen. Termieten leven van plantaardig materiaal en een behoorlijk deel van de soorten eet hout.

Amerikaanse grondtermiet

Van de Amerikaanse grondtermiet (*Reticulitermes flavipes*) is er een enorme kolonie, van grofweg 15.000 m², in een gebouwencomplex en tuinen in het buitengebied van Zuid-Holland. De kolonie is volgens de bewoners al ten minste zo'n 12 jaar volop in ontwikkeling en er zijn ook gevleugelde koningen en koninginnen waargenomen. Vanuit de locatie zijn planten verkocht. Het is onduidelijk of dit heeft geleid tot een verdere verspreiding van de soort. Grondtermieten hebben hun hoofdnesten in de grond en daarvandaan zoeken ze hout op, wat ze van binnenuit wegvreten. *Reticulitermes*-soorten kunnen ook droog hout, dus ook constructiehout, aantasten, hetgeen risico's voor gebouwen meebrengt. Deze insecten leven erg verborgen, waardoor schade vaak pas in een vergevorderd stadium wordt ontdekt. In de Verenigde Staten, waar *R. flavipes* en diverse andere termietensoorten inheems zijn, wordt jaarlijks tussen de een en vijf miljard dollar uitgegeven aan bestrijding en schadeherstel. Dat geeft de mate van overlast en de noodzaak tot bestrijding van de in Nederland ontdekte kolonie wel aan.

Atlantische grondtermiet

In 2023-2024 werden drie kolonies van de Atlantische grondtermiet (*Reticulitermes grassei*) gevonden, in Flevoland, Gelderland, en Noord-Brabant. Deze soort komt oorspronkelijk voor in Zuidwest-Frankrijk, Spanje, Portugal en het westelijk deel van Noord-Afrika. In twee gevallen is het zeer aannemelijk dat een kolonie is meegekomen met een grote opgepotte olijf. Een extra bewijs van deze aanvoerroute werd gevonden in een tuincentrum, waar in 2021 grondtermieten werden aangetroffen in een pot met een grote olijf uit Spanje. Atlantische grondtermieten hebben grofweg eenzelfde leefwijze als bovengenoemde Amerikaanse soort, maar de kolonies worden niet zo groot en dus is de overlast en schade wat minder. Wel zal bij het voorkomen in woningen of andere gebouwen bestreden moeten worden, om schade en gevaarlijke situaties tegen te gaan.

Amerikaanse grondtermiet. (Foto: Jitte Groothuis)

Boven: Atlantische grondtermiet. (Foto's: Jitte Groothuis) Onder: Pacifische nathouttermiet. (Foto's: Roy Kleukers)

Pacifische nathouttermiet

In 2021 werd in Rotterdam in een flinke boomstronk een grote kolonie van de Pacifische nathouttermiet (*Zootermopsis angusticollis*) aangetroffen. Deze soort komt oorspronkelijk uit Noord-Amerika, van Californië (VS) in het zuiden tot Brits Columbia (Canada) in het noorden. Pacifische nathouttermieten zijn groot in vergelijking met vrijwel alle andere termietensoorten. De grootste individuen die in Nederland zijn gevonden, hebben een lichaamslengte van zo'n 17 mm, maar tot 20 mm is mogelijk. In 2022, 2023 en 2024 volgden nog meer vondsten en thans zijn er acht kolonies in boomstammen aangetroffen. De eerste zeven vondsten waren allemaal in de directe nabijheid van elkaar, maar een vondst in februari 2024 was daar verder van verwijderd en zelfs aan de andere kant van een spoorlijn en snelweg. Tussen de verst uit elkaar liggende kolonies ligt 550 meter. Hiermee is zeker geworden dat er ook ten minste één 'bruidsvlucht' van gevleugelde koningen en koninginnen heeft plaatsgevonden. Pacifische nathouttermieten leven strikt in vochtig en aangetast hout. Soms wordt ook constructiehout aangetast, bijvoorbeeld in gebouwen met vochtproblemen. Daarvoor zijn in Nederland tot nu toe geen aanwijzingen; ze zijn alleen gevonden in dood hout in het buitengebied. Van deze exoot weten we niet of die zich invasief kan gedragen en bijvoorbeeld via de consumptie van grote hoeveelheden dood hout kan gaan concurreren met onze inheemse doodhoutsoorten. Uit voorzorg wordt deze termiet ook gemonitord en bestreden.

Kennisontwikkeling

We hopen dat veel mensen alert zijn op het voorkomen van termieten. Het is een nieuw fenomeen in Nederland en er zal veel kennis vergaard moeten worden. Het gaat hierbij over importroutes, inschatting van vestigingskansen, detectiewijzen, toelating van bestrijdingsmiddelen, bestrijdingswijze, et cetera. Determinatie tot op soort is specialistenwerk, maar de groep is als zodanig wel prima te herkennen. Met name het talrijke voorkomen in hout kan erg opvallen en niet zelden wordt er gedacht aan 'witte mieren'. Bij het vermoeden van termieten wordt iedereen verzocht om melding te maken bij de organisaties van beide auteurs.

Meer lezen?

Signaaladvies uitheemse termieten van de NVWA

Bericht op NatureToday over de Amerikaanse grondtermiet

Bericht op NatureToday over de Pacifische nathouttermiet

